

Varga-Sabján Dóra – Sebhelyi Viktória

GYERMEKPROSTITÚCIÓ – MAGYARORSZÁGI HELYZETKÉP EMBERI JOGI ÉS PSZICHOLÓGIAI NÉZŐPONTBÓL*

Az emberi test szexuális célú áruba bocsátása számos emberi jogi kérdést felvet, különösen akkor, ha gyermek testéről van szó. A gyerekeknek még nincsenek meg a megfelelő képességeik arra, hogy megóvják magukat, gondoskodjanak magukról, megfelelő, körültekintő döntéseket hozzanak saját sorsukkal kapcsolatban. Ezt figyelembe véve, illetve annak érdekében, hogy a gyerekek kellően felkészülhessenek a majdani önálló életre, számos jogi norma született védelmükre nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt: azokra a helyzetekre is, amikor egy gyermek prostitúcióban válik érintetté. Ezek a normák – melyek Magyarországot is kötik – egyértelművé teszik, hogy a prostitúcióban érintett gyerekek – értve ezalatt a 18 éven aluliakat – szexuális kizsákmányolás áldozatainak tekintendők, és rögzítik az államokat terhelő kötelezettségeket a jelenség kezelésével kapcsolatban.

Csak 2018-ban számos hír látott napvilágot az elektronikus sajtóban gyerekek prostitúciós érintettségével kapcsolatban. Ez jelzi a probléma jelenlétét, aktualitását, a rá irányuló figyelmet – a médiatudósításokat azonban, melyeknek sokszor rendőrségi közlemények jelentik az alapját, nem ritkán hatásvadászat, illetve a gyermekjogi szempontok figyelmen kívül hagyása jellemzi¹: mindez jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a közvéleményben milyen kép él a gyermekprostitúcióról. Ugyanakkor a sajtóhíradásokból értesülhetünk leginkább arról, hogy milyen sok magyar kiskorú, illetve fiatal érintett külföldön prostitúciós tevékenységben. Ezt igazolja az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 2014-ben tett megállapítása is, mely szerint Magyarország – tranzitország szerepe mellett – forrásországnak tekinthető a gyerekek sérelmére elkövetett emberkereskedelem szempontjából.² Ennek ellenére elhang-

zott olyan kijelentés is a közelmúltban Magyarország belügyminiszterétől (2010 decemberében), hogy Magyarországon gyakorlatilag nem létezik gyermekprostitúció.³ Relevánsnak tűnik a kérdés, hogy vajon mit tesznek a konkrét esetekkel mégis találkozó állami szervek: felismerik, ha egy gyermek prostitúcióban érintett? Észreveszik a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, illetve a hatóságok képviselői, ha egy prostitúcióban érintett gyermek traumatizált?

Az alapvető jogok biztosa 2011-ben vizsgálatot indított,⁴ hogy felmérje, jelen van-e hazánkban a gyermekprostitúció, és ha igen, a jelenséggel találkozva milyen lépéseket tesznek a gyerekeket védeni hivatott szervek. A jelentésből kiderül, hogy – a feltehetően magas látencia mellett is – rendkívül sok esettel találkozhatnak mind a gyermekvédelmi ellátórendszer tagjai, mind a rendőrség: a probléma országos szintűnek tekinthető. A megállapítások között szerepel, hogy a jelzőrendszer tagjai több-

nyire elmulasztják a szükséges lépések megtételét, ha egy gyermek prostitúcióban való érintettségének gyanúja felmerül; a gyermekvédelmi alap- és szakellátás, valamint a gyámhivatalok esetében is hiányoznak a jelenséggel kapcsolatos protokollok, valamint a megfelelő tudás; a gyámhatóságok intézkedései nem szolgálják a gyerekek védelmét, a rendőrség pedig elkövetőként kezeli az érintetteket. A biztos részletes elemzést adott arról, hogy mindez alkotmányellenes és nemzetközi emberi jogi normákba ütközik, továbbá felkérte a nemzeti erőforrások miniszterét, a belügyminisztert, valamint az országos rendőrfőkapitányt, hogy dolgozzanak ki konkrét szakpolitikai intézkedéseket a gyerekek prostitúciós érintettségének csökkentésére.

Magyarország 2015-ben csatlakozott az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezményéhez (a továbbiakban: Lanzarote Egyezmény⁵), a hazánkra kötelező erejű nemzetközi emberi jogi előírások ezzel tovább bővültek.

* A szerzők köszönetet mondanak Kulcsár Gabriellának, Parti Katalinnak és Zeller Juditnak a tanulmány megírásához nyújtott szakmai támogatásért.

Az alapjogi biztos 2018. márciusában tette közzé a 2011-es jelentés utóvizsgálatának eredményeit: ez a dokumentum rendkívül fontos forrást jelentett tanulmányunk megírásakor.⁶ Ugyanebben a hónapban vált ismertté – és kavart nagy vihart – Magyarországon egy 16 éves, prostitúcióban érintett lány ügye,⁷ akit a hatóságok ötvenezer forintos pénzbírsággal büntettek tiltott prostitúciós tevékenység végzése miatt. Az ügyben „Anna”-ként ismertté vált lányt képviselő ügyvéd indítványára eljárás indult az Alkotmánybíróság előtt.⁸

2018 februárjában a gyermekprostitúció szempontjából fontos és irányadó döntést hozott az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB),⁹ amikor egy 15 éves, prostitúció révén kizsákmányolt, szerfüggő lány ügyében egyhangú döntéssel megállapította, hogy az állam (Olaszország) közbeavatkozásának és hatékony védelmi intézkedéseinek elmaradása az adott esetben az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. és 8. cikkének megsértését jelenti. Az EJEB kimondta, hogy sérült a kínzás vagy embertelen, megalázó bánásmód tilalmának elve, valamint a kérelmező magán- és családi élet tisztelgésben tartásához való joga. A döntés, amelyet elvileg a magyar alkotmánybíróság sem hagyhat majd figyelmen kívül fent említett eljárásában, egyértelműen megállapítja az államok felelősségét a szexuálisan kizsákmányolt, segítség és rehabilitációs lehetőség nélkül hagyott kiskorúak esetében. Ez a megállapítás rendkívül aktuális a mai Magyarország vonatkozásában, nálunk ugyanis a prostitúcióban érintett gyerekek még mindig elkövetőnek – és nem áldozatnak – minősülnek. Írásunk legfontosabb célja, hogy megvilágítsuk a büntetőszemlélet meghaladásának szükségességét, jogi és pszichológiai szempontok bevonásával. Bemutatjuk azt, hogy a prostitúcióban való érintettség hogyan függ össze a traumatizáció kvázi láthatatlanságával, illetve azt, hogy hogyan kezeli a traumatizáltságot az érintett gyerekekkel találkozó rendszer. Az utóbbi kérdés igen jelentős, tekintve, hogy a prostitúcióban való gyermekkorú érintettség életre szóló nyomokat hagy, és döntően meghatározhatja a későbbi életutat is.

A GYERMEK FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK BEN ÉS A MAGYAR SZABÁLYOZÁSBAN

Elemzésünk szempontjából elsőként azt fontos tisztázni, hogy mit is értünk a „gyermek” fogalmán; kik azok, akiket megillet a különleges védelem a gyermekkorú szexuális kizsákmányolással szemben. Med-

dig számít gyermeknek valaki, és mikortól tekintendő felnőttnek? A kérdésre a legegyszerűbb választ egy korhatárban kereshetnénk, de a válasz nem lesz egyöntetű. A témánk szempontjából vizsgált nemzetközi egyezmények – a Gyermekjogi Egyezmény¹⁰ alapján – egybehangzóan a 18. életévben határozzák meg a gyermekkor felső határát: erre példa a Lanzarote Egyezmény (3. cikk), a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye¹¹ (2. cikk), a 2011/93 EU irányelv¹² (2. cikk/a) és a 2011/36 EU irányelv¹³ (2. cikk/6). A 18 éven aluliakat illetően azonban minden egyes ország, így Magyarország is meghatározza azt az életkort, amely felett a 18 év alatti személy már büntetőjogi felelősségre vonható: a magyar büntető törvénykönyv a 14., illetve egyes súlyos bűncselekmények elkövetése esetén a 12. évben határozza meg a büntethetőség alsó határát (16. §), az ilyen korú elkövetőkre ebben a kontextusban „fiatalkorú”-ként utalnak. Fontos megjegyezni, hogy ez a terminus bűncselekmények sértettjeire, illetve tanúk esetében nem alkalmazandó: ilyen szerepekben 18 éves korig mindenki „kiskorú”-nak számít. A szabálysértési törvény értelmében 14 éves kortól vonható felelősségre valaki (27. § [1]), a 14–18 éves szabálysértőkre használatos terminus – hasonlóan a büntetőjogi kontextusban alkalmazotthoz – a „fiatalkorú”.

Mindez jelen esetben fontos, hiszen a prostitúcióval kapcsolatos szabályozás ellentmondásos jellege ebben keresendő: míg Magyarországon a „gyermekprostitúció kihasználása” büntetőjogi tényállás esetén a prostitúcióban érintett, 18. életévét be nem töltött személy (elvből) kiskorú sértettként jelenik meg,¹⁴ addig a hatályos szabálysértési jog¹⁵ lehetővé teszi, hogy *tiltott prostitúció* kapcsán – ami Magyarországon pénzbüntetéssel, illetve elzárással szankcionálható szabálysértési kategória¹⁶ – 14 és 18 év közötti gyerekeket (mint „fiatalkorúakat”) akár elzárással is sújtsanak, szabálysértési eljárás keretében. A Szabstv. kontextusában tehát fiatalkorú elkövetőként jelennek meg a Btk. szerinti „gyermekprostitúció kihasználása” tényállás sértettjei.

A magyar jogi szabályozásban újdonságnak számít, hogy a – 2013 óta hatályos – büntető törvénykönyv szerint különös védelem illeti meg a 18 éven aluliakat a szexuális önrendelkezés elleni bűncselekmények esetében: ez a fejlemény a nemzetközi emberi jogi normákkal kapcsolható össze, ahogyan a „gyermekprostitúció kihasználása” mint önálló tényállás megjelenése is. A szabálysértési törvény ezzel szemben egy idejétmúlt, elsődlegesen erkölcsvédelemre alapozott szabályozási megközelítést tükröz, amelynek keretében a gyermekvédelem, illetve a szexuális önrendelkezés védelme háttérbe szorul.¹⁷

Magyarországon gyermekjogi és gyermekvédelmi szempontból az egyén 18 éves koráig gyermeknek számít¹⁸ – mint láttuk, csupán a büntetőjogban lehet szerepe annak, hogy betöltötte-e már a 14. (egy esetben 12.) életévét, hozzátevé, hogy a gyereket megillető különleges jogok (elméletben) a fiatalokú elkövetőkre is vonatkoznak.

„Fiatalkorúként” kezelni a 14 év feletti kiskorúakat és büntetőjogi felelősségre vonni őket egyben azt is jelenti, hogy a jogalkalmazó beszámíthatónak, ennek következtében büntethetőnek tekinti őket. Büntetőjogi szempontból ugyanis a bűnfelelősséget gyermekkorban a beszámítási képesség hiánya miatt zárják ki. A beszámíthatóságra számos definíció született már, meghatározása során rendszerint utalnak a szellemi, erkölcsi fejlettségre, érettségre. A meghatározásokban közös és alapvető fontosságú elemnek számít a cselekedetek jelentőségének felismerésére, értékelésre való képesség, valamint az akaratlagos cselekvésre való képesség.¹⁹

Az agy fejlettsége, érettsége a beszámíthatóság feltétele. Ezen érettség elérését a magyar büntetőjogban a 20. század elején 12 éves korhoz kötötték, a 18 év alatti elkövetők esetén azonban elrendelték a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség vizsgálatát is.²⁰ Azóta ez már nem szükséges: az 1961. évi V. törvény foglalt először kategorikusan állást abban a kérdésben, hogy aki a 14. életévét betöltötte, az rendelkezik a szükséges beszámítási képességgel, és ez a szemlélet azóta is él. Jogi értelemben ezzel kapcsolatban mindig is voltak viták,²¹ az agyutatis technológiai fejlődésének köszönhetően pedig a 21. század elejére sokkal többet tudunk a serdülők neurológiai ééréséről, agyának fejlettségéről, illetve szűkebb értelemben a felismerés, a felelősség, az akaratlagos cselekedetek irányításának képességéről esetükben.

„Ész nem uralkodik még a túlnyomólag érzéki élet fölött”.²² A serdülők²³ a szexuális éréssel veszi kezdetét, és a felnőtt szerepek és felelőségek internalizálásával zárul. Az agy ebben az időszakban rendkívül fontos fejlődésen megy keresztül: a serdülők érvelési, döntési képessége észrevehetően növekszik, viselkedésük egyelőre mégis elsősorban érzelmvezérelt, ami megnehezíti a kockázatok és a következmények racionális mérlegelését. Az erőteljes hormonális változások következtében jelentősen fokozódik az érzelmi intenzitás, a szexuális érdeklődés, az újdonságok, kockázatok keresése. Mindeközben az impulzuskontrollért, a logikus gondolkodásért, a tervezésért, az automatikus reakciók gátlásáért felelős (ún. végrehajtó) funkciókat irányító prefrontális kéreg érése még várat magára, fejlődése a pubertáskor után is folytatód-

dik. Olyan ez, mintha egy teljesen felépített, hibátlan motorral rendelkező, erős autó volánjánál olyan valaki ülne, aki még nem tud rendesen vezetni.²⁴

Serdülőkorban tehát a fiatalok képességei meglehetősen korlátozottak arra vonatkozóan, hogy felismerjék cselekedeteik jelentőségét, hogy az életüket megfontoltan, a jövőbeni következmények figyelembe vételével irányítani tudják. Ezt a korlátozottságot számos jogszabály messzemenően szem előtt tartja, gondoljunk például a korlátozott cselekvőképesség intézményére, vagy akár az alkohol- és dohányáruvásárlás tilalmára. A gyerekek joggyakorlását ebben az életkorban döntéseik lehetséges *következményei, kockázata* miatt kell és lehet korlátozni, ahogyan azt az Alkotmánybíróság több határozatában is megfogalmazta.²⁵ Büntetőjogi megközelítésben ennek figyelembevétele a fiatalokúakra vonatkozó különleges anyagi jogi és eljárási szabályokban érvényesül, az erkölcsi és az értelmi fejlettség azonban alapesetben sem a szabálysértések, sem a bűncselekmények esetén nem vizsgálendő a büntethetőség megállapítása céljából.²⁶

A felismerés, az értékelés és a cselekedetek akaratlagos irányításának korlátozottsága különösen igaz azokra a serdülőkre, akiket elhanyagoltak, akik bántalmazást szenvedtek el, illetve azokra, akik halmozottan hátrányos helyzetű családokban nőttek fel. Ahogyan azt alább bővebben kifejítjük, ezek a körülmények általánosan jellemzőek a prostitúcióban érintett gyerekekre is. A gyermekkor bántalmazás gyökeresen meghatározza a személyiségfejlődést és a későbbi életutat: a bántalmazott gyerekek neurológiai fejlődése jelentősen eltér a normatív fejlődéstől, és jóval sérülékenyebbek lesznek, mint egészséges körülmények között felnövekvő társaik.²⁷

Az alapjogi biztos gyermekprostitúció ügyében folytatott utánkövetéses vizsgálatában²⁸ a rendőrség beszámolójából az derült ki, hogy *a gyermekkor meghatározása során rendszerint a büntetőjogi fogalmakat használják*. A rendőrségi gyakorlatban tehát a prostitúción ért gyerekekre fiatalokú elkövetőként tekintenek, aki beszámítási képessége teljes birtokában követi el a szabálysértést, így megszokott eljárás az, hogy őrizetbe veszik, és szabálysértési eljárást kezdeményeznek ellene, amelynek során az elzárására is sor kerülhet.

A prostitúcióval kapcsolatos hatósági eljárásokban a gyermekkor meghatározása során tehát sokszor nem a gyermekjogi, gyermekvédelmi szemlélet érvényesül, hanem a büntetőjogi. Ez nem csupán a fenti megfontolások miatt vet fel problémákat. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága negyedik átfogó kommentárjában felhívja a figyelmet arra, hogy a serdülőket

18 éves korukig minden olyan speciális jog megillet, amelyet a Gyermekek jogi Egyezmény magában foglal. A Gyermekek jogi Egyezmény alapelvei mentén minden gyermeknek joga van az élethez és a fejlődéshez; ahhoz, hogy a véleményét meghallgassák, valamint ahhoz, hogy mindig a legfőbb érdekeit szem előtt tartva járjanak el vele szemben, hátrányos megkülönböztetés nélkül.²⁹ A bizottság felszólítja a részes államokat egyben arra is, hogy a szegénységben élő, a társadalom perifériájára került serdülőket ne kriminalizálják, *a szexuálisan kizsákmányolt serdülőket áldozatként – és ne elkövetőként – kezeljék, és ennek megfelelő egészségügyi és tanácsadó szolgáltatásokat biztosítsanak számukra.*³⁰

A MAGYAR ÁLLAM ALKOTMÁNYOS ÉS NEMZETKÖZI JOGI KÖTELEZETTSÉGEI

A hazai jogrend alapjaként az Alaptörvény,³¹ valamint számos egyéb jogszabály is (köztük a Gytv.) kötelezettségeket ró a magyar államra a gyerekek vonatkozásában. A hazai jogrendben a gyermekprostitúció jelenségével kapcsolatba hozható legfontosabb alapjogok (és általános kötelezettségek) közé tartozik az emberi méltóság sérthetlensége (Alaptörvény II. cikk), a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog (Alaptörvény IV. cikk), az állam alapjogvédelmi és gyermekvédelmi kötelezettsége (Alaptörvény I. és XV. cikk), valamint a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez, szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga (Alaptörvény XVI. cikk [1]).

Számos, hazánkra kötelező érvényű nemzetközi, illetve EU-s dokumentum ír elő témánk szempontjából releváns kötelezettségeket: a gyermek legfőbb érdekének figyelembe vétele – a már említett Gyermekek jogi Egyezmény 3. cikke, a kapcsolódó Fakultatív jegyzőkönyv³² 8. cikke, a Lanzarote Egyezmény preambuluma, a 2011/93/EU irányelv 2. bekezdése, a 2011/36 EU irányelv 13. cikke szerint –; a gyermek védelme az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás minden formájától – a Gyermekek jogi Egyezmény 19. cikke szerint –; a gyermek őrizetben tartása, letartóztatása vagy szabadságvesztésre ítétele csak végső eszközként legyen alkalmazható, a lehető legrövidebb időtartammal – a Gyermekek jogi Egyezmény 37. cikke szerint.³³

Magyarország mindemellett számos, a gyermekprostitúció kérdését érintő nemzetközi és európai egyezményhez is csatlakozott, betartásukra kötelezettséget vállalt. Európai uniós tagságunkból is fakadnak releváns kötelezettségek, ha több tagállamot érintő, illetve határokon átnyúló, súlyos bűncselekményekről van szó (mint a gyerekek szexuális kizsákmányolása).³⁴

A gyermekprostitúcióval kapcsolatos, Magyarországot kötő egyezmények és irányelvek általunk legfontosabbnak tartott meghatározásait és előírásait az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében táblázatos formában foglaltuk össze (1. táblázat).³⁵ A nemzetközi jogforrások mellett, hogy meghatározzák a gyermekprostitúció mibenlétét, *a gyermekprostitúció tilalma, prevenciója és az áldozatvédelem* hármas pillérére támaszkodnak az állami kötelezettségek meghatározásakor.

	Előírás	Jogszabályok
<i>A gyermek-prostitúció meghatározása</i>	gyermekprostitúciónak tekintendő a gyerekek szexuális tevékenységekben történő felhasználása díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében, függetlenül attól, hogy a díjazást a gyermeknek vagy harmadik személynek adják vagy ígérik	Fakultatív jegyzőkönyv 2. (b) cikk Lanzarote Egyezmény 19. cikk (2) 2011/93/EU irányelv 2. cikk (d)
	a prostitúció kizsákmányolás – ha a prostitúció révén történő vagy egyéb szexuális kizsákmányolás gyermeket érint, akkor az az emberkereskedelem tényállásban szereplő elkövetési módok alkalmazása nélkül is az emberkereskedelem bűncselekményének minősül	2011/36 EU irányelv 2. cikk
	a prostitúció a gyermekmunka egyik legrosszabb formája	Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye, 3. cikk
<i>A gyermek-prostitúció tilalma</i>	a gyerekek védelme a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától; a gyermekprostitúció tilalma	Gyermekjogi Egyezmény 34. cikk
		Fakultatív Jegyzőkönyv 1. cikk
		Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye 6. cikk
		Lanzarote Egyezmény 19. cikk (1) 2011/93/EU irányelv 4. cikk
<i>Prevenációs kötelezettségek</i>	általános prevenációs kötelezettség	Fakultatív jegyzőkönyv 9. cikk
		Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye 7. cikk
		Lanzarote Egyezmény II. fejezet (4-9. cikk)
		2011/93/EU irányelv 23. cikk
	megfelelő képzés – különösen jogi és pszichológiai képzés – biztosítása azon szakemberek részére, akik áldozatokkal foglalkoznak	Fakultatív jegyzőkönyv 8. cikk
		Lanzarote Egyezmény 5. és 36. cikk 2011/93/EU irányelv 36. bekezdés
<i>Áldozatvédelem</i>	a gyermek szükségleteinek felismerése és szem előtt tartása az eljárás során	Fakultatív jegyzőkönyv 8. cikk
		Lanzarote Egyezmény 31. cikk
		2011/93/EU irányelv 19. cikk
		2011/36 EU irányelv 15. cikk
	megfelelő tájékoztatás	Fakultatív jegyzőkönyv 8. cikk
		Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye 7. cikk
		Lanzarote Egyezmény 13. és 31. cikk
		2011/93/EU irányelv 34. bekezdés
	magánélet és személyazonosság védelme	Fakultatív jegyzőkönyv 8. cikk
		Lanzarote Egyezmény 31. cikk
		2011/93/EU irányelv 20. cikk
	társadalomba való visszailleszkedés, testi és lelki felépülés elősegítése	Fakultatív jegyzőkönyv 9. és 10. cikk
		Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú egyezménye 7. cikk
		Lanzarote Egyezmény 14. cikk
		2011/93/EU irányelv 31. bekezdés
		2011/36 EU irányelv 14. cikk
diszkrimináció tilalma	Lanzarote Egyezmény 2. cikk	

1. táblázat: *A Magyarország által vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek a gyermekprostitúció vonatkozásában*

A felnőttek által végzett prostitúciós tevékenységet sok ország – köztük Magyarország – jogrendje szabadon választott munkának tekinti.³⁶ A prostitúcióba kerülés körülményeit, egyéni és társadalmi rizikófaktorait szem előtt tartva (ezekről a következő részben ejtünk szót) ez az álláspont önmagában is kérdéses, folyamatosan izzó szakmai és közéleti vita kíséri, amelyben a másik álláspont szerint a prostitúció kizsákmányolásnak tekintendő. Bármennyire is parázs ez a vita, fontos kiemelni, hogy a gyerekeket illetően az előbbi kérdés – vagyis, hogy a prostituált tevékenysége munka-e vagy sem – a fentiekben tárgyalt jogi szempontok miatt nem merülhet fel. A *kiskorúak prostitúciós érintettségével kapcsolatban minden hazánkra kötelező érvényű nemzetközi egyezmény egyöntetű álláspontja az, hogy a prostitúcióban való részvétel gyerekek esetében a bántalmazottság, illetve a kizsákmányoltság egy formája*. Ez eleve kizárja, hogy a 18 év alattiak prostitúcióban való érintettségére szabad és önálló döntésen alapuló munkavégzésként lehessen tekinteni.

A kényszer önmagában korlátozhatja vagy kizárhatja a beszámítási képességet, így a büntetőjogi felelősséget is.³⁷ A kényszer jelenlétének figyelembe vétele, illetve figyelmen kívül hagyása határozza meg azt, hogy a prostitúcióban érintett kiskorúakat áldozatként vagy elkövetőként kezelik-e. Amennyiben – a nemzetközi egyezmények előírásai alapján – a gyermekprostitúcióra kizsákmányolásként vagy bántalmazásként tekintünk, a kényszer jelenléte a definíció része.

A nemzetközi szinten egyhangúan elfogadott megközelítést azonban nem tükrözi a magyar hatóságok gyakorlata. A belügyminiszter az alapjogi biztosnak címzett feljegyzésében kiemelte, hogy a magyar jog nem a prostitúciós tevékenységet bünteti, hanem annak azon formáit, amelyek mások jogait, a köznyugalmat vagy a közbiztonságot veszélyeztetik. A belügyminiszter szerint a prostitúcióban érintett kiskorú csak akkor tekintendő áldozatnak, ha szexuális kizsákmányolás, illetve kényszerítés elszenvedője, amennyiben *önkéntesen végeznek gyerekek prostitúciós tevékenységet, az legfeljebb devianciának tekinthető, de nem igényel külön stratégiai megközelítést az állam részéről*.³⁸ Az alapjogi biztos ezt a megközelítést elfogadhatatlannak nyilvánította.³⁹

A belügyminiszter a biztosnak írt következő feljegyzésében⁴⁰ is azt hangsúlyozta, hogy a prostitúció önmagában nem számít szankcionálandónak Magyarországon, csupán a *tiltott prostitúció*,⁴¹ ennek értelmében a 18 év alattiak prostitúciós tevé-

kenységét csupán olyan szempontból látja problematikusnak, amennyiben az érintettek megvalósítják a tiltott prostitúció tényállását (azaz, ha türelmi zónán kívül, közterületen kínálják fel szexuális szolgáltatásaikat, illetve nem tudnak orvosi igazolást felmutatni). A belügyminisztérium értelmezésében tehát ha a 18. életévét be nem töltött személy külső kényszer vagy fenyegetés nélkül, haszonszerzés céljából ajánlja fel magát, az nem tekinthető kizsákmányolásnak, a kizsákmányolás és a zaklatás megvalósulásának hiányában pedig ezek a gyerekek a Lanzarote Egyezmény értelmében sem tekinthetők áldozatnak.

A huszadik század végéig általánosan jellemző volt az a megközelítés, amelyben a társadalom erkölceit veszélyeztető „csábító”-ként jelentek meg a prostitúcióban érintett gyerekek, akik sehogy sem feleltek meg az ártatlan gyerekekről alkotott, idealizált képnek, sem a romantizált elképzeléseknek a „fehér rabszolgaság” keretei között kizsákmányolt, passzív és tudatlan gyermekáldozatokról.⁴² A gyerekeket a szexuális erőszaktól elvben védelmező, ám szexuális szolgáltatás nyújtása esetén azonban őket kriminalizáló jogszabályok máig egymás mellett élnek sok or-

szágban, nemcsak Magyarországon.⁴³ A Gyermekjogi Egyezmény által képviselt értékek, valamint a gyerekekkel szembeni szexuális erőszakra és kizsákmányolásra irányuló egyre növekvő nemzetközi figyelem – az ENSZ külön megbízottjának munkája, az 1996-ban Stockholmban ren-

dezett első világgkongresszus a gyerekek szexuális kizsákmányolásáról, a Gyermekjogi Egyezmény második fakultatív jegyzőkönyvének elfogadása 2002-ben, majd a Lanzarote Egyezmény megszületése 2007-ben – azonban megköveteli a szemléletváltást a prostitúcióban érintett gyerekekkel kapcsolatban. A többi, már említett nemzetközi egyezménnyel összhangban a Lanzarote Egyezmény a gyerekek prostitúcióját *ab ovo kizsákmányolásnak tekinti, az érintett gyerekeket pedig áldozatnak*.⁴⁴ Az alapjogi biztos zsinórmértéket adó álláspontja a fentebb is megjelölt dokumentumok, illetve az állam gyermekvédelmi kötelezettsége alapján a következő: *„fogalmilag kizártnak tartom az önkéntességet a prostitúcióban, ha azt 18. életévét be nem töltött személy végzi”*.⁴⁵ A belügyminisztérium értelmezése ezzel szöges ellentétben áll.

A prostitúcióban érintett gyermeket minden esetben kényszer áldozatának kell tekinteni – akkor is, ha ez nehezen bizonyítható, mert (amint az a legtöbb esetben történik) a gyermek nem vall az őt kénysze-

rító személy ellen, illetve vallomását visszavonja: így szól az ombudsmani álláspont. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2014-ben, a második fakultatív jegyzőkönyv magyarországi megvalósulásának monitorozása kapcsán jegyezte meg, hogy a prostitúcióban érintett gyerekeket nem lehet büntetőjogi felelősségre vonni és elkövetőként kezelni abban az esetben sem, ha a kényszerítés nem bizonyítható: ehelyett tájékoztatásban, védelemben és ellátásban kell részesíteni őket.⁴⁶ A 18 év alatti (beleegyezési korhatárt már elért) serdülők érdekeit csak abban az esetben nem sérti egy nemi cselekmény, ha abban önkéntesen vesznek részt, és pozitívan élnek meg – a prostitúció mint kontextus pedig ezt egyértelműen kizárja.⁴⁷ Ha szankcióval fenyegetik a prostitúcióban érintett gyermeket, aki kényszer hatására cselekszik, az ellentmond az emberi méltóság sérthetlensége elvének is.

Terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség bővebben kitérni a kérdéskörre, de fontos megemlíteni a prostitúció és az emberkereskedelem kapcsolatát. Emberkereskedelem alatt *olyan bűncselekmények előkészítését vagy megvalósítását értjük, melyben az elkövetők változatos módszerekkel szerveznek be áldozatokat kizsákmányolás céljából.* Az emberkereskedelem azonosított áldozatai körében a legnagyobb csoportot a szexuálisan kizsákmányolt nők és gyerekek jelentik; arányuk évről-évre hasonló. Magyarországon 2017-ben a szexuális kizsákmányolás bűncselekményeinek összes áldozata 396 fő (87% nő, 54% gyermek), a munkacélú kizsákmányolás áldozatainak száma 10 fő (6 férfi, 1 gyermek).⁴⁸ Ehhez hasonló arányokat mutat a korábbi származó európai uniós statisztika is, 2010–2012 között 66% és 78% között volt a szexuálisan kizsákmányolt áldozatok aránya.⁴⁹

Az Európai Unió 36/2011-es irányelve összefüggéseiben tárja fel az emberkereskedelem különböző típusait, köztük a prostitúció révén történő kizsákmányolást. Az irányelv meghatározásában, ha a kizsákmányolás gyermekre irányul,⁵⁰ büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, amennyiben nem jár az irányelvben leírt elkövetési módokkal (mint például a fenyegetés, a kényszer, a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés), a gyermek esetleges beleegyezése pedig irreleváns.⁵¹

A nemzetközi jogi előírások alapján tehát a prostitúcióban érintett 18 év alattiakra csak szexuális kizsákmányolás áldozataként lehet tekinteni. A következőkben szeretnénk rávilágítani arra, hogy az érintett gyerekek pszichológiai jellemzése még inkább igazolja ezt a jogi álláspontot, ahogyan azt is,

hogy elkövetőként való kezelésük nem vezethet eredményre.

PROSTITÚCIÓ ÉS TRAUMATIZÁCIÓ

Ha egy gyermek⁵² szexuális fejlődése kezdeti szakaszában ellenszolgáltatásért szexuális szolgáltatásokat kínál, ő maga rendkívül nehéz helyzetben van, de nehéz helyzet elé állítja a vele találkozó hatóságokat és segítő személyeket is. A gyermekprostitúcióval kapcsolatos magyarázatok sokszor hangsúlyozzák az érintett gyermek felelősségét: a prostitúcióba való bekerülést sokan önként vállalt útnak tartják gyerekek esetében is, ahogyan azt a fentiekben már láthattuk. A következőkben a traumaelmélet mentén próbálunk meg rávilágítani a jelenség összetett voltára, és az önkéntességet hangsúlyozó megközelítések tartatlanságára.

A kriminológiában elfogadott nézet, hogy a családi háttér meghatározó tényező a későbbi deviáns viselkedések kialakulásában. A prostitúcióban érintett gyerekek közös jellemzője, hogy súlyos és elhúzódó problémák kísérték a gyermekkorukat, nevelkedésük során jelen volt az erőszak vagy az elhanyagolás, sok esetben *diszfunkcionális családi működés* áldozataivá váltak.⁵³ Fejlődésüket és viselkedésüket alapvetően meghatározzák a traumák, a traumatizáltság pedig magyarázatot nyújthat a prostitúcióba való bekerülésre, és segíthet megérteni, hogy hogyan képes egy gyermek elviselni a prostitúcióval mint létformával járó mindennapos tapasztalatokat.⁵⁴

A család diszfunkcionalitása mellett a szexuális abúzus mint trauma és a prostitúció kapcsolatának kérdése is számos kutatót foglalkoztat évtizedek óta. A szexuális bántalmazást elszenvedettek aránya a prostitúcióban érintettek körében minden vonatkozó kutatás eredménye szerint magas: egyes tanulmányok alapján az érintett gyerekek 90–95%-a vált korábban szexuális bántalmazás áldozatává.⁵⁵ A kutatási eredményekből az látszik, hogy a prostitúcióban érintett személyek rendszerint már korábbi életszakaszukban bántalmazást szenvedtek el (sok esetben szexuális erőszakot, gyakran az apjuk részéről); gyermekkoruk során viszonylag kevés objektív információt, ellenben meglehetősen sok negatív személyes tapasztalatot szereztek a szexualitásról; az átlagnál korábban váltak szexuálisan aktívvá, ráadásul idősebb partnerekkel, akikhez nem fűzték őket érzelmi kötelékek, ennek kapcsán stigmatizálttá válhattak; so-

kan szöktek el közülük gyerekkorukban otthonukból, illetve a lakóhelyükről.⁵⁶ A már említett legfontosabb tényezőknél – a családon belüli erőszakon, alkohol- vagy egyéb függőségeken, pszichiátriai betegségeken, kaotikus családi szereprendszereken, elhagyatáson vagy elhanyagoláson – túl nagyon fontos figyelembe venni a társadalmi és gazdasági depriváció hatásait, illetve a strukturális egyenlőtlenségeket, különösen a nők és férfiak egymáshoz viszonyított társadalmi helyzetét illetően. A gyermekotthonokban élő (családjuktól elválasztott, nagyon sok esetben szülei által bántalmazott vagy elhanyagolt) gyerekek különösen sokszor válnak szexuális kizsákmányolás áldozatává⁵⁷ – a családban szerzett traumákon túl ezeknek a gyerekeknek a sorsát nagy mértékben meghatározza a kilátástalanság, a lehetőségek hiánya. A szökésben lévő gyerekeknek adott esetben az utcán kell életben maradniuk, ami előbb-utóbb kriminális viselkedésekbe, illetve prostitúcióba sodorhatja őket.⁵⁸

A gyermekkori negatív tapasztalatok egyben hosszú távú pszichiátriai problémák determinánsai is: a prostitúcióban érintettek körében végzett felmérések azt mutatják, hogy esetükben az átlaghoz képest nagyobb arányban fordul elő számos pszichés rendellenesség (többek között depresszió, paranoia, szkizofrénia).⁵⁹ A pszichés rendellenességek komplexitása a gyermekkorban elszenvedett bántalmazás időtartamával és intenzitásával párhuzamosan nő. A hosszú időn keresztül tartó traumatizáció meghatározza az idegrendszer fejlődését: állandó és rendszeres stresszválaszok kialakulásához vezet, és azzal, hogy a gyermeki szervezetet állandó készenléti állapotban tartja, hatással van a memóriára, a kognitív funkciókra, az érzelmi reguláció képességére.⁶⁰ A traumatizáció következményeit a klinikumban régóta ismert PTSD (poszttraumás stressz-zavar) tünetegyüttese írja le. Noha vannak hasonlóságok, mégis más következményei vannak az egyszeri, felnőttkorban elszenvedett traumának, mint a *gyermek fejlődését meghatározó, folyamatos traumatizációnak*. Az ennek következtében kialakult állapotot Judith Herman, a téma meghatározó szakembere *komplex poszttraumás stressz zavarként* írja le (C-PTSD). Ennek legfontosabb megnyilvánulásai közé tartozik a kényszeres vagy rendkívül gátolt szexualitás, a robbanékony vagy rendkívül gátolt düh, az átmeneti disszociatív epizódok („kikapcsolások”: az érzelmek, gondolatok, fizikai érzetek, viselkedés és az emlékek közti kapcsolat tudatos vagy tudattalan megszakítása a fájdalom

csökkenése céljából), a tehetetlenségérzés, a szegényérzet, az önvédelem hiánya, az állandósult bizalmatlanságérzés, valamint a bántalmazókhöz és más emberekhez fűződő viszony észlelésének módosulásai.⁶¹

A családjukban, környezetükben bántalmazást elszenvedett gyerekek gyakran menekülnek, menekülési útvonalaik pedig korlátozottak. A prostitúciós veszélyeztetettségben a traumatikus élettörténeten túl további szerepet játszhat a romló iskolai teljesítmény vagy az iskolából való kimaradás miatt a lehetőségek beszűkülése; a könnyűnek ítélt pénzkereset ígérete, ha prostitúcióban már tapasztalt társak, ismerősök veszik körül; az esetleges családi minta; a serdülőkori kockázatkereső magatartás, illetve a veszélyértékelés hiánya.⁶²

„A gyerekek egy rosszul működő családból elmenekülnek, keresnek valakit vagy valamit, aki mindent tud látszólag nyújtani, mind anyagi-fizikai biztonságot és jólétet, és ami a legfontosabb, mindig szerelmet ígérnek nekik”.⁶³ A traumatizált gyermeknek sokszor egyáltalán nem volt része az egészséges fejlődéshez szükséges érzelmi kötelékekben. A prostitúciót egyes kutatók egy olyan kontinuumon helyezik el, melynek egyik végpontján anyagi javakért (pénz, élelem, szállás), a másik végponton pedig figyelemért, elfogadásért, érzelmekért adja szexuális szolgáltatásait az érintett.⁶⁴ Az érzelmi szükségletek (látszólagos) kielégülése nagyon fontos tényező a gyerekek prostitúcióba kerülésében. Gyermekotthonban dolgozók és kutatók számára is jól ismert behálózási mód, amikor egy vonzó megjelenésű, fiatal futtató – ún. „lover boy” – eleinte apró kedvességekkel és a szerelem ígéréteivel csábítja magához a lányt, aki ragaszkodni kezd hozzá. Ezután apránként jönnek a kérések (pl. „tartozom ennek a férfinak, de te tudnál segíteni”) – végül pedig a rendszeres prostitúciós tevékenységre kényszerítés. Ilyenkor az érzelmi függőségben tartott – és gyakran drogokra is rászoktatott –, kötődési zavarral küzdő, traumatizált gyermek már nem tud kilépni a helyzetből (ha pedig mégis ki akarna szállni, a futtató fenyegetésével kellene szembenéznie).⁶⁵

A prostitúcióba kényszerült gyerekekkel kapcsolatos általános negatív attitűdöt tovább erősíti az, hogy az érintett gyerekek jellemzően nem áldozatként – szexuális kizsákmányolás sértettjeként – tekintenek magukra. A szociális tanulásméлет szerint a szexuális abúzus során az áldozat azt tanulja meg saját magával kapcsolatban, hogy ő „feslett”, „mocskos”, „használt áru”.⁶⁶ Ebben a korai életkorban a gyerekek ugyan

belül még mélyen elutasíthatják a rájuk kényszerített prostitúciós életformát, a társadalmi kirekesztettséget, büntetést tapasztalva azonban megerősödhet bennük az, hogy amit tesznek, valóban rossz – ők rosszak –, miközben kiút, alternatíva továbbra sincs. A büntető szemlélet legnagyobb veszélye a gyermek formálódó identitására az, hogy a stigmatizáció önbeteljesítő jóslatként működhet, és a gyermek végül azonosulhat a ráosztott negatív szereppel.⁶⁷

„Végig kristályozok rodázáskor... [metamfetamint használók, amikor a testemet árulom] *Hát én nem bírom drog nélkül!*”⁶⁸ A szerhasználat és -függőség a szexuális kizsákmányolás kísérőjelenségei. A futtatók a szer biztosításával is magukhoz tudják láncolni a kizsákmányolt gyermeket, aki a szerek okozta átmeneti „felhőtlenységbe” menekül, hogy el tudja viselni a prostitúcióval járó életformát, a kitaszítottságot – jelenének és múltjának sivárságát, jövőjének kilátástalanságát. A korábban már említett disszociáció – a traumák okozta szenvedéssel szembeni megküzdési módok egyike – jól ismert jelenség a traumatizált páciensekkel dolgozó klinikusok számára: olyan beszűkült tudatállapotról van szó, amelyben az érzések, a gondolatok és a cselekvés egysége megtörik, az érintett fizikailag ugyan elszenvedti a traumatizáló eseményt, azonban az azzal járó emlékeket, érzéseket késleltetve, vagy egyáltalán nem éli át.⁶⁹ A drogok segítségével „kémiai disszociációt” lehet előidézni akkor, ha a pszichés megküzdési kísérlet sikertelen, vagy azonnali fájdalomcsillapításra van szükség.⁷⁰

A külső szemlélők hajlamosak önkéntességet feltételezni, noha valójában a kontroll iránti igény játszhat fontos szerepet a prostitúciós életforma elviselésében. A prostitúciós tevékenység során a gyermek azt gondolhatja, hogy ő uralkodik alkalmi partnere, illetve annak pénze felett; hogy ő szabja meg, hogy mikor használhatja valaki más a testét.⁷¹ Ez a szemlélet az irányítás illúzióját adja a korábbi bántalmazások során megélt teljes kiszolgáltatottsághoz és tehetetlenséghez képest, ami nagyon fontos elem a traumákkal való megküzdésben. A trauma pontosan azt az általános élményt hagyja maga után, hogy az események nem irányíthatók, a fájdalom és a szenvedés bárhol és bármikor lecsaphat, ezért folyamatosan készenlétben kell állni rá: ha ezen – akár illuzórikusan is – úrrá lehet lenni, az már önmagában csökkentheti a szorongást.

Ez a kontroll azonban valóban csak illúzió, hiszen kutatások tapasztalataiból azt is tudjuk, hogy nagyon gyakori az erőszak a kliensek részéről, és erről az áldozatok ritkán beszélnek másokkal.⁷² Ennek több

oka is lehet. Ha a gyermek szerfüggő, vagy ha elkövetett kisebb bűncselekményeket, esetleg büntették már tiltott prostitúcióért, akkor lehet, hogy ő is elkövetőként gondol saját magára. Még ha el is ismerne, hogy kizsákmányolás áldozata, akkor is félne az ellene elkövetett bűncselekmény miatt a hatóságokhoz fordulni, mert tartana esetleges egyéb kihágásai miatti büntetéstől.⁷³ Sőt, az ellene irányuló erőszakot – azonosulva a rákényszerített „bűnöző”, „erkölcstelen”, „rossz” szerepével – akár „megérdemeltnek” is tarthatja: úgy érezheti, hogy neki ez jár. Előfordulhat az is, hogy segítségért fordult, és rossz tapasztalatokat szerzett az esetleg jó szándékú, ám szakszerűtlen segítségnyújtás során: a traumák pusztá felidéztetése ugyanis megfelelő pszichoterápiás támogatás nélkül retraumatizációhoz vezethet. Erre feltehetőleg gyakran sor kerül, tekintve, hogy a prostitúcióban érintett gyerekekkel leggyakrabban találkozó gyermekvédelmi szakemberek esetében komoly problémát jelent mind a prostitúció jelenségével, mind a traumatizációval kapcsolatos tudás és ismeretek felületessége, illetve hiánya.⁷⁴ Ha pedig a gyermek esetleg mégis feljelentést tette, a nyomozás során a másodlagos viktimizáció veszélye – a trauma újra és újra történő felidéztetése folytán – is fennáll.

Természetesen a gyermekkori traumák nem vezetnek szükségszerűen prostitúcióhoz: ha sikerül a reparáció, a trauma gyógyítása megfelelő környezet és/vagy szakember segítségével. A prostitúcióhoz általában a traumák *feldolgozatlansága* vezet. A prostitúcióba kényszerült gyerekekben „természetes” mintaként él az erőszak, az abúzus. A krónikus traumatizáció folyamatában minden egyes újabb alkalommal, amikor a gyermeknek traumatizáló eseményt kell el-

A PROSTITÚCIÓHOZ ÁLTALÁBAN A TRAUMÁK FELDOLGOZATLANSÁGA VEZET. A PROSTITÚCIÓBA KÉNYSZERÜLT GYEREKEK BEN „TERMÉSZETES” MINTAKÉNT ÉL AZ ERŐSZAK, AZ ABÚZUS

szenzenvednie, a káros hatás még mélyebben vésődik be idegrendszeri szinten, így kiemelten fontos a szakszerű támogatás biztosítása. A prostitúcióban érintett gyerekek nem tudtak kihez fordulni a kisebb korokban elszenvedett bántalmazás kapcsán, később is magukra maradtak, sőt,

„bűnössé” váltak azáltal, hogy prostitúcióra kényszerültek. Nem volt lehetőségük arra, hogy egy támogató kapcsolatban más, pozitív mintákat éljenek meg, és megfelelően értékeljék a velük történeteket.⁷⁵ Azoknak a gyerekeknek az esetében, akik bántalmazó, elhanyagoló környezetben nőnek fel, jellemzően nagyon sok pont és nagyon sokféle mód lenne, ahol és ahogyan az állam be tudna avatkozni. A gyerekek egészséges fejlődésének biztosítása alapértelmezésben, illetve elősorban a család feladata lenne, a család alkalmatlansága esetén azonban az államé.

A következőkben rövid áttekintést nyújtunk arról, hogy a mindennapi gyakorlatban mennyiben ismerik fel a hatóságok az érintett gyerekek esetében a prostitúcióhoz vezető körülményeket, traumákat és kényszert – illetve mennyiben tekintik őket társadalmi károkat okozó elkövetőknek.

A PROSTITÚCIÓBAN ÉRINTETT GYEREKEK HELYZETE MAGYARORSZÁGON

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2014-ben, a második fakultatív jegyzőkönyv magyarországi implementációja kapcsán nyilvánosságra hozott megállapításában hiányolta a gyerekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos megfelelő statisztikai adatok hozzáférhetőségét.⁷⁶ Mint azt korábban említettük, az alapjogi biztos vizsgálatai rámutattak a probléma súlyára, amit az is jelez, hogy külföldön nagy számban jelennek meg a szexuális kizsákmányolás gyermekkorú magyar áldozatai. Egyes kutatások szerint a szexuálisan kizsákmányolt gyerekek átlagéletkora egyre alacsonyabb, előfordul, hogy 11-12 éves gyerekek is érintettek.⁷⁷

A 2018-as ombudsmani vizsgálat során adott hatósági válaszok mellett a rendelkezésre álló statisztikai adatok is arra engednek következtetni, hogy ha egy 14 és 18 év közötti kiskorút prostitúciós tevékenységen érnek, a hatóságok elsősorban tiltott prostitúció elkö-

vetőjeként azonosítják. Az alább bemutatott statisztikai adatokból egyértelműen kiderül, hogy ha egy kiskorút prostitúciós tevékenység miatt szabálysértési eljárás keretében felelősségre vonnak, az eljárás során nem úgy tekintenek rá, mint szexuális kizsákmányolás sértettjére (nem tekintik egyértelműnek a kényszer és a kizsákmányolás megvalósulását). Amennyiben ugyanis felmerülne a kizsákmányolás gyanúja és a gyermekprostitúció kihasználása (illetve ahhoz kapcsolódó bűncselekmény) sértettjeként való azonosítás, elvárhatnánk, hogy ebben a tényállásban is hasonló mennyiségű eljárás induljon, mint a szabálysértés esetében, és a fiataalkorúak sértettként is megjelenjenek.

A 2. és 3. számú táblázatban szereplő statisztikai adatok forrása a szabálysértési statisztikai adatok rendszere (STAT VIR), valamint az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) rendszere. Fontos szem előtt tartani, hogy ezekben a statisztikákban nem jelennek meg sem a külföldre vitt 18 éven aluliak, sem a 14 év alatti gyerekek.

Bár a táblázatokban nem bontottuk nemek szerint a 14 és 18 év közötti érintetteket, fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a szexuális kizsákmányolással kapcsolatos eljárásokban ismert sértettként jóval magasabb a lányok aránya ezen korosztályban is (a táblázatban a 10-nél magasabb számok mellett százalékos értékkel jeleztük a lányok arányát; ott, ahol volt nemi bontásban elérhető adat).

KÜLFÖLDÖN NAGY SZÁMBAN JELENNEK MEG A SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁS GYERMEK-KORÚ MAGYAR ÁLDOZATAI

Tényállás megnevezése	Törvényhely	18 év alatti érintett jogi státusza	Eljárások száma			
			2014	2015	2016	2017
tiltott prostitúció	Szabs. tv. 172. §.	elkövető	272 (99%)	100 (99%)	86 (99%)	n.a.
szexuális szolgáltatásra való felhívás tilalma	Szabs. tv. 184. §.	elkövető	–	1	2	n.a.

2. táblázat: 14–18 év közötti érintettek száma prostitúcióhoz kapcsolódó szabálysértési eljárásokban

(Megjegyzés: A szabálysértési eljárásokra vonatkozó adatok esetében többször is szerepel egyazon elkövető, amennyiben több eljárás indult ellene az adott időszakban.)

Tényállás megnevezése	Törvényhely	18 év alatti érintett jogi státusza	Érintettek száma			
			2014	2015	2016	2017
gyermekprostitúció kihasználása	Btk. 203. §.	sértett	9	46 (96%)	29 (93%)	39
kitartottság	Btk. 202. §.	sértett	3	1	9	18
kerítés	Btk. 200. §.	sértett	31 (97%)	32 (84%)	29 (93%)	22
prostitúció elősegítése	Btk. 201. §.	sértett	0	2	2	1
emberkereskedelem	Btk. 192. §.	sértett	1	0	0	3

3. táblázat: 14–18 év közötti érintettek száma prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények esetén

2014-ben 272 eljárásban szerepeltek kiskorúak elkövetőként, míg gyermekprostitúció kihasználása tényállásban összesen 9 sértett volt. Noha ez az aránytalanság a többi évben nem ennyire kirívó, a *gyermekprostitúció bűncselekményében sértettként megjelenő, 14 és 18 év közötti kiskorúak száma minden vizsgált évben jelentősen alacsonyabb, mint a tiltott prostitúció miatt indított eljárásokban felelősre vont 14–18 évesek száma; emberkereskedelem áldozataiként pedig szinte alig jelennek meg ehhez a korcsoporthoz tartozó gyerekek.* Ezen adatok alapján azt feltételezhetjük, hogy a hatóságok értelmezésében a 14–18 évesek a prostitúciós tevékenységet önkéntesen végzik, felelőségük és a várható következmények teljes tudatában, kényszerítő tényezők jelenléte nélkül. Mint azt a fentiekben kifejtettük, ez ellentmond a hazánkra vonatkozó nemzetközi előírásoknak, illetve elvárásoknak.

Szabálysértés esetén az elkövetőkkel különféle intézkedések – figyelmeztetés, elkobzás – foganatosíthatók, illetve büntetések szabhatók ki: pénzbírság, illetve helyszíni bírság; közérdekű munka.⁷⁸ A helyszíni bírság azonnal kiróható büntetés, amelyet a rendőrség gyakorta alkalmaz prostitúcióban érintett 14-18 éves gyerekekkel szemben.⁷⁹ Noha a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján javulás érzékelhető az elmúlt évek szabálysértési szankcióinak tekintetében (a figyelmeztetések aránya nőtt, az elzárásoké csökkent), a helyszíni bírságok és a bíróság által kiszabható pénzbírságok, illetve a gyerekekre kirótt bírságok szintje még mindig nagyon magas, miközben nagyon alacsony a bírságok esetében a befizetési arány.

A 2016-os szabálysértési statisztika alapján a fiatalkorúakra kirótt helyszíni- és pénzbírság az összes releváns bírság 12%-át teszi ki.

Különösen bizarr ez annak a szabálynak a fényében, miszerint fiatalkorúval szemben helyszíni bírság csak a törvényes képviselő jelenlétében szabható ki,⁸⁰ ez alapján ugyanis azt kell feltételeznünk, hogy a prostitúciós tevékenység helyszínén adott esetben ott volt a 18 év alatti gyermek szülője vagy a gyámja. A helyszíni bírságot illetően a másik fontos kitétel az, hogy csak akkor szabható ki fiatalkorúra, ha annak megfizetését vállalja.⁸¹ Az, hogy ennek ellenére a bírságok befizetése a legtöbb esetben elmarad, valószínűsíti azt a kézenfekvő – kvalitatív kutatások eredményeivel is támogatható – feltételezést, miszerint az utcai prostitúcióban érintettek jellemzően nem maguk rendelkeznek a pénzük felett.⁸²

A helyszíni bírság maximális összege 25 ezer forint – az összeg meghatározása adott esetekben a

helyben eljáró rendőr feladata. A statisztikai adatok alapján a rendőrök gyakran róják ki a legmagasabb összegű bírságot, akkor is, ha az érintett fiatal, esetleg még a 16 éves kort sem éri el. A bevezetésben említett 16 éves, prostitúcióban érintett lány ügye⁸³ jól megvilágítja a bírságolások kontraproduktivitását, és a gyermek érdekeinek figyelmen kívül hagyását. „Annára” 15 éves korában róttak ki 20 ezer forint helyszíni szabálysértési bírságot prostitúció kapcsán, ezt – az ismételt elkövetésre tekintettel – egy 50 ezer forintos pénzbírság követte. Anna megbírságolása ellen az öt képviselő ügyvéd első fokon jelezte fellebbezési jogát, a másodfokú bíróság azonban a fellebbezést indoklás nélkül elutasította, és a megemelt bírságot hatályban tartotta. Az „Anna” ellen másodfokon is jóváhagyott 50 ezer forintos pénzbírság – jogerőre emelkedve, nem teljesítés esetén – elzárássá változtatható (elzárásra végül a lányt segítő egyesület által szervezett gyűjtésnek köszönhetően nem került sor). A gyermek áldozati státuszát, illetve körülményeit a rendelkezésre álló gyámhatósági iratok ellenére sem vette figyelembe a vele szemben eljáró rendőr, de a bíróság sem. A kényszer jelenlétét nem vizsgálták, vagy nem tekintették egyértelműnek: automatikusan elkövetőként kezelték a lányt, annak ellenére, hogy pár kérdés után kiderült róla, hogy „nem jószántából megy ki az utcára”,⁸⁴ prostitúciós tevékenységét a háttérből egy férfi irányítja. Nyomozást a futtatójával szemben nem indítottak.

Az, hogy a fiatalkorúak erkölcsi fejlődésére milyen hatással van az elzárás, igen kérdéses. A Szabálysértési törvény 2010 óta teszi lehetővé a fiatalkorúakkal szemben ezt a büntetési formát: elzárni ezt megelőzően csupán felnőtt korú elkövetőket lehetett. A bel-

ügyminiszter a döntést azzal indokolta, hogy a jogalkotó a változtatást megelőzően eszköztelen volt a szabálysértések fiatalkorú elkövetőivel szemben.⁸⁵ Az alapvető jogok biztosa több jelentésében is megfogalmazta,⁸⁶ hogy a törvény ezen módosításai a *jogállamiság elve* és a *gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga* tekintetében aggodalomra adnak okot, az elzárás pedig 18 éven aluliak esetében nem lehet opció, még a súlyosabb szabálysértés elkövetése esetén sem. A Gyermekjogi Egyezmény szerint a szabadságmegvonás mint büntetés csak végső eszköz lehet gyerekek esetében,⁸⁷ a Gyermekjogi Bizottság 10. átfogó kommentárja, valamint az ENSZ közgyűlésének számos határozata foglalt állást amellyel, hogy a fiatalkorúak esetén a szabadságmegvonást jelentő büntetések kiszabását gondosan mérlegelni kell, és csak a legszükségesebb esetekben lehet alkalmazni:

KRIMINOLÓGIAI KUTATÁSOK IS AZT MUTATJÁK, HOGY AZ ELZÁRÁS MINT SZANKCIÓ ÁLTALÁNOSAN SEM HATÉKONY, FIATALKORÚAK ESETÉBEN PEDIG KIFEJEZETTEN KÁROS

súlyos bűncselekmények esetén, kifejezetten fiatalok számára fenntartott intézetben. Kriminológiai kutatók is azt mutatják, hogy az elzárás mint szankció általánosságban sem hatékony, fiatalok esetében pedig kifejezetten káros.⁸⁸ Az alapjogi biztos véleménye szerint az elzárás ahelyett, hogy visszatartó erővel bírna, pszichés megterhelést okoz, és további ellenállást vált ki az érintettek közül, gyerekek esetén pedig határozottan traumatizáló lehet.⁸⁹

Ha a hatóságok *áldozatként* is tekintenének a szexuálisan kizsákmányolt serdülőre, továbbra is problémát jelentene az ilyen ügyekben induló eljárások néhány sajátossága, illetve a prostitúciós ügyek sajátos dinamikája. Ahhoz, hogy a nyomozás megindulhasson, tanúvallomásra lenne szükség a sértettől: erre azonban legtöbbször nincs hajlandóság a prostitúcióban érintettek esetében; ha mégis hajlandóak vallomást tenni, a vallomások a traumatizáció említett hatásaiból fakadóan összefüggéstelenek lehetnek, és sokszor előfordul, hogy később visszavonják azokat. A prostitúcióban érintettek esetében a hatóságokkal való együttműködést jellemzően nem az áldozati szereppel való azonosulás vagy a rendőrség segítő szerepébe vetett hit mozgatja. Számos tényező gátolhatja a gyermek közreműködését a nyomozási folyamat során (többek között az érzelmi kötődés a futtatóhoz, a szerfűgőség, a megtorlástól való félelem – lásd fentebb). Az Európai Unió vonatkozó irányelve éppen e tényezőkre való tekintettel írja elő, hogy a szexuális bántalmazással és kizsákmányolással kapcsolatos bűncselekmények ügyében folytatott nyomozásra, illetve az ilyen bűncselekményekkel kapcsolatos vádemelésre az áldozat vagy annak képviselője által tett bejelentéstől vagy feljelentéstől függetlenül sort kell keríteni, a büntetőeljárás pedig abban az esetben is folytatni kell, ha az érintett személy visszavonta a vallomását.⁹⁰ A 2018 júliusától hatályos új büntetőeljárás kódex ezt már lehetővé fogja tenni, amennyiben a tanú a tanúzási figyelemztetést elfogadja.⁹¹

Fontos előrelépés, hogy (amint arról fent már említést tettünk) a 2013-ban hatályba lépett büntető törvénykönyv bevezette a gyermekprostitúció kihasználása bűncselekményt – egyrészt a nemzetközi egyezményeknek való megfelelés érdekében, másrészt azért, mert a prostitúcióval kapcsolatos meglévő tényállásokba a cselekmény nehezen lett volna beilleszthető.⁹² A jogszabály azonban számos ponton nem felel meg az EU előírásainak: a tényállás nem foglalja magában, hogy büntetendő már az ellenszolgáltatás ígérete is, ezen felül büntetlen maradhat a szexuális

kontaktust ténylegesen létesítő személy, ha az ellenszolgáltatást nem ő, hanem valaki más nyújtja.⁹³ Ezen felül, a gyermekprostitúció kihasználásával kapcsolatos cselekmények más tényállásokban is fellelhetők (kerítés, prostitúció elősegítése): mondhatni tehát, hogy a szabályozás meglehetősen „kaotikusra” sikerült.⁹⁴ Az új büntető törvénykönyvben az emberkereskedelem meghatározása során sem kerül megnevezésre a prostitúció mint a kizsákmányolás egyik formája, így a prostitúció és az emberkereskedelem kapcsolata nem válik egyértelművé, noha ezt a 36/2011 EU irányelv előírja.⁹⁵

STRATÉGIÁK ÉS GYERMEKVÉDELEM

Az elkövetőként kezelés és a prostitúcióban érintett fiatalok szankcionálásának alternatívája tehát az áldozatként való kezelés, valamint a gyermekvédelmi rendszer által biztosított védelem és ellátás lehetne – illetve, amint azt a hazánkra kötelező egyezményekben láthattuk, *kellene*, hogy legyen (lásd az 1. táblázatban). Kutatások eredményei⁹⁶ szerint a gyermekjogi szemlélet meghonosodása a prostitúció tekintetében nem zökkenőmentes: az országok többsége – a nemzetközi emberi jogi normáknak ellentmondóan – a gyerekek védelme helyett továbbra is a kriminalizációt, a jóléti modell helyett a punitív modellt alkalmazza. Ez a tendencia egyes nyugati országokban annak ellenére is él, hogy az utóbbi évtizedben emberi jogi megközelítésen alapuló szabályozást vezettek be.⁹⁷ A büntető modellről a jóléti, emberi jogi modellre való áttérés nehézségeiről, buktatóiról Magyarországot illetően részletes elemzést ad egy 2017-ben megjelent tanulmány,⁹⁸ amely jelen íráshoz hasonlóan nem csupán a büntető szemlélet elterjedtségére világít rá, de az alternatívák kilátástalanságára is.

A gyermekprostitúció jelenségének intézményes megközelítéséhez fontos lenne a politikai akarat, valamint az ehhez kapcsolódó, koherens nemzeti stratégia. Az alapvető jogok biztosának OPCAT főosztálya – az AJB-373/2015. számú jelentésében – felkérte a belügyminisztert, hogy dolgozzon ki a gyerekek szexuális kizsákmányolására és a gyermekprostitúció megelőzésére vonatkozó bűnmegelőzési és áldozatsegítési stratégiát, képzési anyagokat, valamint indítson figyelemfelhívó kampányokat, ám ezen a téren nem történt előrelépés. A Nemzeti Büntetőelölőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013.

(X. 17.) Korm. határozat nem tesz kifejezett említést a gyermekprostitúcióról, illetve a gyerekek szexuális kizsákmányolásáról. Noha a 2008–2012-es időszakra szóló emberkereskedelem

elleni nemzeti stratégia⁹⁹ célként tűzte ki a gyermekáldozatok komplex megsegítését, a következő, 2016-ig érvényes stratégia szerint „a célkitűzések nem valósultak meg maradéktalanul”,¹⁰⁰ 2016 óta pedig a kormány-nak nincs hatályos stratégiája az emberkereskedelem leküzdésére.

A gyermekvédelmi rendszer ma átgondolatlanul, a prevenció szempontjából nem következetesen kontrollált módon működik.¹⁰¹ Ha egy családban jelen van a prostitúció, az már önmagában veszélyezteti az ott nevelkedő gyermek egészséges érzelmi és erkölcsi fejlődését,¹⁰² ha pedig a prostitúcióban ő maga is érintett, alapvető jogai még inkább sérülnek. Mégis, a gyermekvédelmi alapellátásban dolgozó szociális munkások, akik iskolakerülés vagy szerhasználat esetén eljárást indítanak, sokszor a be nem avatkozás mellett döntenek, ha a gyermek prostitúciós érintettségét tapasztalják.¹⁰³ Tovább súlyosbítja a helyzetet a jelzőrendszer elégtelen működése, a jelzőrendszeri tagok együttműködésének, közös fellépésének hiánya, a jelzéstételtől való ódzkodás azokban az esetekben, amelyek büntetőeljáráshoz vezethetnek – noha jelezni kellene a szexuális kizsákmányolás gyanúját is, és összehangoltan kellene fellépni a gyermek legfőbb érdekében.¹⁰⁴ Ha az áldozat roma származású, a döntéseket, eljárásokat még inkább irányíthatja a társadalmunkban mélyen gyökerező áldozathibáztató, megbélyegző attitűd, illetve az a sztereotip vélekedés, miszerint a roma közösségekben a prostitúció a kulturális hagyományok részeként van jelen.¹⁰⁵

A gyermekvédelmi törvény értelmében a gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el, különösen bántalmazás esetén.¹⁰⁶ Az ennek szellemében született módszertani útmutató¹⁰⁷ azonban nem tér ki arra, hogy mi a tendő, ha egy gyermekvédelmi intézmény munkatársai a gondozásukban álló gyerekek prostitúcióban való érintettségét tapasztalják (noha a Lanzarote Egyezmény ratifikálásának indoklása során az igazságügyi miniszter kiemeli, hogy a módszertani útmutató garanciális jelentőségű).¹⁰⁸ Arra, hogy nincs a prostitúció megelőzésével, az érintettek számára biztosítható ellátásokkal kapcsolatos megfelelő szakmai képzés, háttéranyag és eljárásrend, már számos kutatás, valamint az alapjogi biztos több jelentése is rámutatott.¹⁰⁹ 2016 szeptemberében, Baranya megyei szervezetek javaslatára a Szociális és Gyámügyi Főigaz-

A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER MA ÁTGONDOLATLANUL, A PREVENCIÓ SZEMPONTJÁBÓL NEM KÖVETKEZETESEN KONTROLLÁLT MÓDON MŰKÖDIK

gatóság és az Emberi Erőforrások Minisztériuma létrehozott egy munkacsoportot a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek szexuális kizsákmányolásának visszaszorítására: a cél szakmai

anyag kidolgozása volt; helyzetismertetéssel, a jól bevált gyakorlatok összegyűjtésével, módszertani útmutatóval. A munkával kapcsolatos információk nem állnak rendelkezésre.¹¹⁰

Mint említettük, a gyermekkori szexuális kizsákmányolás egyik legkomolyabb rizikófaktora a gyermekotthonban nevelkedés.¹¹¹ A gyermekotthonok is elmulasztják a jelzéstételt a gyerekek prostitúciós érintettsége esetén: ez pedig az ENSZ kínzás elleni Egyezménye szerinti embertelen vagy megalázó bánásmódot is megvalósíthat.¹¹² Azonban nem csupán a megelőzés hiányzik – a gyermekotthonok nincsenek felkészülve a jelenséggel való megküzdésre sem (lásd: protokollok, módszertan hiánya), noha amennyiben az érintett gyerekeket valóban áldozatként kezelné a rendszer, az ellátásuk, reintegrációjuk a gyermekvédelmi szakellátás feladata lenne.¹¹³

A rendszer egyik problematikus – a rendszerváltás utáni időben progresszívnek tartott – aspektusa, hogy a gyermekotthonok nyitott intézményekként működnek, ami a prostitúció szempontjából növeli a gyerekek kiszolgáltatottságát. Az otthonok tehetetlenek ugyanis a szökésekkel szemben: amennyiben a rendőrség vissza is viszi az intézménybe a prostitúciós tevékenységen ért kiskorút, a futtatója a közelben várni fogja, a gyermek pedig bármikor újra kiszökhet hozzá: mindez természetesen tovább erősíti az „önkéntességgel” kapcsolatos álláspontokat. Az adott körülmények között az egyetlen megoldás az, ha az érintett gyermeket az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság vizsgálatát követően speciális, „zárt” gyermekotthonba utalják. (A gyakorlatban sokszor nehézségbe ütközik annak megszervezése, hogy az esetlegesen vidéken tartózkodó, illetve szökésben lévő gyermeket a vizsgálatra kijelölt napon Budapestre szállítsák.) A gyermek személyes szabadságának korlátozása azonban speciális ellátás esetén is csak abban az esetben lehetséges, ha a gyermeknek a saját (egészségügyi vagy pszichés állapotát) veszélyeztető viselkedése miatt részt kell vennie az intézmény terápiás csoportjában.¹¹⁴ Ha „a gyermek egészségi vagy pszichés állapota következtében saját vagy mások életét, egészségét közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsít”, akkor is csupán maximum 2 napra lehet szabadságában korlátozni, illetve visszatartani attól, hogy elhagyja az intézményt.¹¹⁵ A speciális intézményeket illetően problémát jelent egyfelől, hogy rendkívül hosszú a várólista – van, hogy hónapokba te-

lik, mire egy-egy hely felszabadul –; másrészt a gyermek, akire a „zárt” speciális intézmény kilátásai várnak, nem feltétlenül védelmi intézkedésként éli meg a gondozási hely megváltoztatását, hanem úgy érzékeli, hogy be akarják zárni, így nagy az esély arra, hogy még inkább szökni próbál; sokszor a futtatójához és/vagy a szerfüggőségbe menekül.¹¹⁶

KONKLÚZIÓ

Az említett történet Annáról, a prostitúció miatt ötvenezer forint pénzbírságra ítélt serdülőőről, sajnos, nem kivételes eset.

Ahogy az alapvető jogok biztosának jelentése is fogalmaz, ha nem indítanak többé tiltott prostitúció miatt szabálysértési eljárásokat 18 éven aluli kiskorúakkal szemben, az már önmagában nagyon sok problémára megoldást adna.¹¹⁷ Ez csupán az első lépés lenne az emberi jogokon alapuló jóléti modell kiépítése felé. Noha a gyermekprostitúció jelensége Magyarország határain belül is egyre markánsabb, egyelőre, sajnos, nem tartunk itt: hazánkban még mindig a büntető hozzáállás érvényesül kiskorúak esetében is, megoldás nélkül hagyva a problémákat.

A 18 év alattiak prostitúcióban való érintettségére tehát védelem helyett elsősorban büntetés a válasz. Magyarország belügyminiszterének legutóbbi állásfoglalása szerint „a különféle tevékenységek végzése esetén a szabályok megszegői esetében nem lehet büntetlenséget biztosítani pusztán azon az alapon, hogy az elkövető nem töltötte be a 18. életévét, hiszen ebben az esetben maga a szabályozás értelmét vesztené”.¹¹⁸ Nemzetközi kötelezettségeink ismeretében – a prostitúcióban érintett gyerekek bűnfelelősségét, helyzetüket, lehetőségeiket és szükségleteiket szem előtt tartva – meglátásunk szerint pontosan arra van szükség, hogy a jelen szabályozás értelmét veszítse.

A gyermekprostitúcióra ugyanis csakis *kizsákmányolásként* lehet tekinteni, aminek hátterében súlyos kényszerítő tényezők állnak. Segítség, kiutat biztosítani a szexuálisan kizsákmányolt fiatalok számára társadalmi érdek, hiszen „a gyermekprostitúció társadalmi intézménnyé válása voltaképpen nem más, mint szociális öngyilkosság”.¹¹⁹

JEGYZETEK

1. BALOGH Lídia – FÜSTÖS Mónika: Szexuális erőszakkal, kapcsolati erőszakkal és prostitúcióval kapcsolatos hírek a magyar rendőrség honlapján. Észrevételek és javaslatok médiaetikai szemszögből, *Magyar Rendészet*, 2015/1, 64.

2. Child Rights Committee: Concluding observations on the report submitted by Hungary under article 12, paragraph 1 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, CRC/C/OPSC/HUN/CO/1, 2014.
3. Lásd: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB 1472/2011. számú ügyben, 4.
4. AJB 1472/2011.
5. Az Európa Tanács Egyezménye A gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen, Lanzarote, 2007. 10. 25. Magyarországon kihirdette a 2015. évi XCII. törvény.
6. Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB 1485/2018. számú ügyében.
7. Gyermekprostitúció – ötvenezer pénzbírság. A gyermeknek, *Utcajogász blog*, 2018. március 19., <https://utcajogasz.hu/2018/03/gyermekprostitucio-otvezeres-penzbirsag-a-gyermeknek/>; Alkotmánybírósághoz fordultak jogvédők egy megbírságot gyermekprostituált miatt, *Hvg.hu*, 2018. március 21., http://hvg.hu/itthon/20180321_alkotmanybirosaghoz_fordultak_jogvedok_egy_megbirsagolt_gyermekprostitualt_miatt; ALBERT Ákos: Százával bünteti a magyar állam az utcára kényszerített gyermekprostituáltakat, *444.hu*, 2018. március 22., <https://444.hu/2018/03/22/szazaval-bunteti-a-magyar-allam-az-utcara-kenyszerített-gyermekprostitualtakat>
8. AB ügyszám: IV/00412/2018.
9. V. C. Olaszország elleni ügye, 54227/14. számú kérelem, az EJEB 2018. február 1-jén kelt ítélete.
10. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezménye, Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény, 1. cikk.
11. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182. számú Egyezménye a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről; megerősítette a 2001. évi XXVII. törvény.
12. Az Európai Parlament és Tanács 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.
13. Az Európai Parlament és Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.
14. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 203. §.
15. A 2010-ben bekövetkezett változások óta (a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi LXXXVI. törvény) a 14

- évüket betöltött fiatalok elzárással büntethetők. Lásd: 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 27. §.
16. Szabstv. 172. §.
 17. SZOMORA Zsolt: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez, *Magyar Jog*, 2013/11, 649–657.
 18. 18 év alatt a gyermek a nagykorúságot házassággal érheti el (Ptk. 2:10. §) – polgári jogi szempontból.
 19. FEHÉR Lenke: *Elmebetegség – Büntetőjog – Beszámíthatóság*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, MTA, 1993; PALLO József: A beszámítási képesség jogi megítélésének aspektusai, *Börtönügyi Szemle*, 2009, 19–32; KÖHALMI László: A büntethetőségi korhatár kérdése, *Jogelméleti Szemle*, 2013/1, 82–95; KORINEK László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem” – A gyermekek büntethetőségéről, *Fundamentum*, 2008/2, 69–78.
 20. Noha ez legtöbbször csupán a tízparancsolat felmondásában merült ki, lásd: LIGETI Katalin: Fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója: bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.
 21. Lásd KÖHALMI (19. vj.), illetve LIGETI (20. vj.).
 22. A Csemegi kódexhez fűzött, belátási képességre vonatkozó miniszteri indoklás, idézi KÖHALMI (19. vj.) 3.
 23. Az UNICEF 10 és 19 éves kor közé teszi a serdülőkort, az idegéletani kutatások szerint azonban a serdülés időszaka tovább is húzódhat – lásd Suparna CHOUDHURY: Situating the Adolescent Brain: The developing brain in its cultural contexts, in: *The Adolescent Brain: A second window of opportunity*, Florence, UNICEF Office of Research – Innocenti, 2017, 39.
 24. Ronald E. DAHL: Adolescent Brain Development: A Period of Vulnerabilities and Opportunities, *Annals*, New York Academy of Sciences, 2004/1021, 1–22.
 25. Pl. a A/2.2 21/1996. (V. 17.) AB határozat. Lásd még AJB 1485/2018; KORINEK (19. vj.) 70.
 26. Csúpan a 12–14 éves gyerekek belátási képességét vizsgálják (beszámítási képességük megléte esetén) azon bűncselekmények elkövetésekor, melyek miatt ez a korosztály is büntethető (lásd Btk. 16. §). Lásd 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről, *Ügyészségi Közlöny*, 2013, 183–184.
 27. Bruce D. PERRY: Applying principles of neurodevelopment to clinical work with maltreated and traumatized children, in *Working with Traumatized Youth in Child Welfare*, ed. Nancy Boyd WEBB, New York, The Guilford Press, 2006. 33–34.
 28. AJB 1485/2018.
 29. Gyermekjogi Egyezmény 2., 3., 6. és 12. cikk
 30. Child Rights Committee: General Comment No. 4: Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child, CRC/GC/2003/4, 8. és 33. cikk.
 31. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). A hatályban lévő jogszabályok nem lehetnek ellentétesek az Alaptörvény tartalmával.
 32. A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv A/RES/54/263, 2000. 05. 25. Magyarországon kihirdetve a 2009. évi CLXI. törvény.
 33. A Magyarországra érkező menedékkérő és kiséző nélküli kiskorúakkal kapcsolatos kötelezettségek és jogi szabályozás szintén kapcsolódik a témához, ennek a kérdéskörnek a tárgyalására azonban terjedelmi korlátok miatt nem térünk ki.
 34. Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, 83. cikk. Az itt tárgyalt 93/2011/EU és a 36/2011/EU irányelveknek való megfelelésről a tagállamoknak 2013. decemberéig kellett gondoskodniuk.
 35. Összegzésünk az előírások számba vételét illetően a teljesség igénye nélkül készült, hiszen ezek az egyezmények részletekbe menően írnak elő kötelezettségeket az államok számára.
 36. Lásd az ún. maffiatörvényt (az 1999. évi LXXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról), amely a szexuális szolgáltatás nyújtásának közrendvédelmi szabályait írja elő. A „szexmunka kontra kizsákmányolás”-vita szempontjainak megvitatása túlmutat a jelen tanulmány határain (lásd például Sheila JEFFREYS: Challenging the Child/Adult Distinction in the Theory and Practice of Prostitution, *International Feminist Journal of Politics*, 2000, 359–379; BETLEN Anna: A képmutatás törvényi útja, avagy egy lépés a prostitúció legalizálása felé, *Fundamentum*, 1998/4, 159–166).
 37. Btk. 19. §; Szabstv. 2. §, Lásd PALLO (19. vj.) 24.
 38. AJB 1485/2018. 59.
 39. Uo.
 40. Uo. 60.
 41. Vö. Szabstv. 172. §
 42. Alyson BROWN: Mythologies and Panic: Twentieth Century Constructions of Child Prostitution, *Children & Society Volume*, 2004, 345.
 43. Cynthia GODSOE: Punishment as protection, *Houston Law Review*, 2015, 1317.
 44. Vö. Lanzarote Egyezmény 3. cikk.
 45. AJBH 1485/2018, 62.
 46. Vö. CRC/C/OPSC/HUN/CO/1, 2014.

47. GÁL Andor: A gyermekprostitúció anyagi büntetőjogi kérdései, különös tekintettel az ügyfél cselekményére, *De Iurisprudentia et Iure Publico*, 2013/2, 6.
48. Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS), Belügyminisztérium.
49. Eurostat: Trafficking in Human Beings, 2015 edition, forrás (2018. 05.13): https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eurostat_report_on_trafficking_in_human_beings_-_2015_edition.pdf.
50. 18 éven aluli, lásd 2011/36/EU 2. cikk.
51. Az emberkereskedelem és a prostitúció kapcsolatáról bővebben lásd BETLEN Anna: Prostitúció és emberkereskedelem, valamint SEBHELYI Viktória – VARGASABJÁN Dóra: Az emberkereskedelem kérdéseire adott szakpolitikai válaszok Magyarországon az Európai Unió iránymutatásainak tükrében, in *A Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség Közpolitikai Ajánlásai*, szerk. JUHÁSZ Borbála, Budapest, 2016.
52. Gyermek alatt ebben a fejezetben is a 18 év alatti kiskorúakat értjük, serdülőkként a 12–18 év közötti gyerekekre utalunk.
53. Az ártalmas gyermekkori élmények három fő kategóriára oszthatók fel: 1. erőszak (szexuális, fizikai, pszichés); 2. elhanyagolás (fizikai, érzelmi); 3. családi diszfunkciók (mentális zavarral küzdő családtag, bántalmazott anya, szerhasználó családtag, válás, börtönben lévő családtag). Lásd: KÓSA Karolina: A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra, in *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna*, szerk. KURITÁRNÉ SZABÓ Ildikó, TISLJÁR-SZABÓ Eszter, Budapest, Oriold és Társai Kiadó, 2015.
54. A diszfunkcionális családi háttér szerepe megjelenik a gyermekvédelmi intézmények alapjogi biztosnak küldött válaszaiban: Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB 1485/2018. számú ügyében, valamint AJB 1472/2011. Számos tanulmány is kiemeli a családi háttér szerepét, többek között KORINEK (19. vj.); KRÁNITZ Mariann: Tinédzserprostitúció, *Kriminológiai Tanulmányok* 50. kötet, Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2013; HERCZOG Mária: Nincsenek csodák! A gyermekkori bűnelkövetés megelőzéséről és kezeléséről, *Fundamentum*, 2008/2, 79–88. A szexuális kizsákmányolás rizikófaktoraiival kapcsolatos longitudinális kutatásokat összefoglalja, és a traumaelmélet relevanciájáról kiváló összefoglalást ad Anette JACKSON: *Literature review: Young people at high risk of sexual exploitation, absconding, and other significant harms*, Melbourne, Berry Street Childhood Institute, 2014.
55. Augustine BRANNIGAN – Erin Gibbs VAN BRUNSCHOT: Youthful Prostitution and Child Sexual Trauma, *International Journal of Law and Psychiatry*, 1997, 338.; valamint KRÁNITZ (54. vj.) 92.
56. Lásd Linda CUSICK: Youth Prostitution: A literature review, *Child Abuse Review*, 2002, 230–251, 233–238; JACKSON (54. vj.) 7.; KRÁNITZ (54. vj.) 95.; BRANNIGAN – VAN BRUNSCHOT (55. vj.)
57. CUSICK (56. vj.) 237.; KRÁNITZ (54. vj.) 85.
58. Uo.
59. Lásd BRANNIGAN – VAN BRUNSCHOT (55. vj.) 342.
60. Lásd PERRY, B.D. (27. vj.) 29.
61. Judith HERMAN: *Trauma és gyógyulás*, Budapest, Háttér–NANE, 2011, 144–160. A meghatározást a pszichiátriában alkalmazott diagnosztikai rendszerben (DSM) Judith Herman – a Harvard Egyetem professzora – javaslata és jelentős szakmai támogatás ellenére még nem fogadták el, így az ilyen tüneteket, viselkedésmódokat mutató, prostitúcióban érintett gyerekek és felnőttek jelenleg sokféle diagnózist kaphatnak az egészségügyi ellátásuk során.
62. A társadalmi tényezők szerepéről kiváló áttekintést ad: KRÁNITZ (54. vj.) 96–97.
63. Idézet egy prostitúcióban élő nővel és segítő személyekkel végzett kutatás egyik interjújából – SEBHELYI Viktória: A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban, in: *IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*, Budapest, Sex Educatio Alapítvány, 2012, 68.
64. Lásd BRANNIGAN – VAN BRUNSCHOT (55. vj.) 345.
65. Erről a folyamatról lásd még VIDRA Zsuzsanna – BARACSI Kitti – KATONA Noémi – SEBHELYI Viktória: *Gyermekkereskedelem Magyarországon*, Budapest, Közép-Európai Egyetem, Közpolitikai Tanulmányok Központja, 2015.
66. Lásd BRANNIGAN – VAN BRUNSCHOT (55. vj.) 338.
67. Lásd KRÁNITZ (54. vj.) 103.
68. Interjúidézet, lásd SEBHELYI (63. vj.) 63.
69. Lásd HERMAN (61. vj.) 51–52.
70. Eli SOMER – Lizzy ALTUS – Karni GINZBURG: Dissociative psychopathology among Opioid Use Disorder patients: Exploring the ‘chemical dissociation’ hypothesis, *Comprehensive Psychiatry*, 2010, 419–425.
71. Lásd KRÁNITZ (54. vj.) 101.
72. Lásd SEBHELYI (63. vj.) 71.
73. VIDRA Zsuzsanna, KATONA Noémi, SEBHELYI Viktória: State policies and institutional procedures and practices addressing prostitution and sex trafficking of children in Hungary, *Critical Social Policy*, 2017. december 9., 1–22.
74. Uo. A rossz tapasztalatok emellett alapot adhatnak az olyan tévhitnek, miszerint „ha beszélsz róla, nehezebb lesz feldolgozni” – lásd SEBHELYI (63. vj.) 71.
75. Lásd az érintettekkel és a segítőikkel folytatott interjúkat: SEBHELYI (63. vj.) 67.
76. CRC/C/OPSC/HUN/CO/1, 2014.

77. AJBH 1485/2018, 9., 14.
78. A rendőrség a 13/2014. (V. 16.), a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról szóló ORFK utasítás alapján jár el.
79. A rendőrségi helyszíni bírság esetén nem lehet fellebbezni, de a szabálysértési törvény jogorvoslatot biztosít a szabálysértési hatóságok intézkedése ellen, Szabstv. 35. §.
80. Szabstv. 23. § (3)
81. Uo.
82. Lásd például a Svájcban élő, prostitúcióban érintett nőkkel kapcsolatos kutatásokat: *IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*, Budapest, Sex Educatio Alapítvány, 2012.
83. Lásd *Utcajogász blog* (7. vj.)
84. Lásd ALBERT (7. vj.)
85. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB-5980/2010. számú ügyben, 9.
86. AJB-5980/2010; AJB 1485/2018; AJB 1472/2011.
87. Gyermekjogi Egyezmény 37. cikk.
88. Magyar Helsinki Bizottság: *A fiatalkorúak szabálysértési elzárása a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény rendelkezései fényében*, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Helsinki_Bizottsag_fiatalkoruk_elzarasa.pdf
89. AJB 1472/2011; AJB 1485/2018.
90. 93/2011/EU, 15. cikk.
91. Vö. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, 177. §.
92. Lásd SZOMORA (17. vj.) 656.
93. Lásd GAL (47. vj.) 9.
94. Lásd SZOMORA (17. vj.) 657.
95. Lásd SEBHELYI–VARGA–SABJÁN (51. vj.) 123–124.
96. VIDRA et al. (73. vj.); JACKSON (54. vj.)
97. Az Egyesült Királyságban a „prostitúcióban érintett gyermekek védelméről” (‘Safeguarding Children in Prostitution’) szóló kormányrendelet, az USA-ban a „Biztos kikötő” (‘Safe Harbor’) néven ismert jogszabály ellenére maradt fenn a büntető tendencia, lásd VIDRA et al. (73. vj.) 4–5.
98. Lásd VIDRA et al. (73. vj.)
99. A Kormány 1018/2008. (III. 26.) Korm. határozata az emberkereskedelem elleni, 2008–2012 közötti nemzeti stratégiáról.
100. Belügyminisztérium: Az Emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Európai Stratégiához kapcsolódó, valamint az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2008–2012 közötti nemzeti stratégiát felváltó 4 éves stratégiai tervdokumentum.
101. Lásd KORINEK (19. vj.) 75.
102. Vö. Gyvt. 6. §/1.
103. Lásd VIDRA et al. (73. vj.); AJB 1472/2011; AJB 1485/2018.
104. AJB 1472/2011; AJB 1485/2018.
105. Lásd VIDRA et al. (73. vj.) 4.
106. Vö. Gyvt. 6. §/5a.
107. Emberi Erőforrások Minisztériuma – Szociális és Gyámügyi Főigazgatóság: *Módszertani útmutató – A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan*, 2016.
108. DR. TRÓCSÁNYI László: T/5034 sz. törvényjavaslat, 2015, <http://www.parlament.hu/irom40/05034/05034.pdf>
109. Lásd IRIS 2012 (82. vj.); BETLEN Anna – PAP Enikő: *Módszertani ajánlások a szexuális erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára*, Budapest, KERET Koalíció, 2012; VIDRA et al. (73. vj.). Ombudsmani jelentések: AJB 1472/2011, AJB-373/2015, AJB-704/2016, AJB 1485/2018.
110. AJB 1485/2018.
111. VIDRA et al. (73. vj.) 176.; AJB 1472/2011, 17.; AJB 1485/2018, 22., 65.
112. Erre az alapjogi biztos kényszerítés és embertelen bánásmód megelőzéséért felelős OPCAT főosztálya hívta fel a figyelmet, és intézett számos felhívást gyermekotthonokhoz: AJB-373/2015, AJB-704/2016, AJB-1603/2016. Magyarország mind az európai, mind az ENSZ által kibocsátott kényszerítés elleni egyezményt ratifikálta (1987-ben, illetve 1993-ban).
113. A gyermekvédelmi rendszer feladatainak részletes elemzésére ebben a tanulmányban területi korlátok miatt nem tudunk kitérni, csupán egy példával világítunk rá a rendszer működésének hiányosságaira.
114. Vö. Gyvt. 81/A. § (4).
115. Vö. Gyvt. 81/A. § (5).
116. Erről a megkérdozett gyermekotthonok is beszámolnak, lásd AJB 1485/2018.
117. AJB 1485/2018.
118. AJB 1485/2018, 59.
119. Lásd KRÁNITZ (54. vj.) 68.